
LA JOIERIA PALOU DE SANTIAGO MARCO: UN INTERIOR ART DÉCO DE 1926

SÍLVIA SANTAEUGÈNIA

Localització: Passeig de Gràcia 4, Barcelona.

Any de construcció: 1926.

Autor del projecte: Santiago Marco i Urrutia, decorador.

Una de les característiques de les arts decoratives i la corrent art déco a Catalunya és que aquesta es dona amb més singularitat als espais interiors, sobre tot als establiments comercials com ara les botigues, bars i cinemes i no tant en l'arquitectura on s'acaba incorporant l'estil déco als detalls decoratius per exemple de les façanes. Són pocs els espais que actualment es conserven dels establiments

comercials que es dissenyaren en la línia art déco i el projecte de la Joieria Palou tampoc n'és una excepció ja que també ha desaparegut.

La joieria Palou s'emmarca dins del que s'anomena «l'estil botiga» que engloba els espais comercials que adoptaren el formulari de l'estil art déco afrancesat de 1925.¹

Per entendre quines directrius projectuals segueix el decorador Santiago Marco al moment de dissenyar-la hem de fer referència a com l'artista partir de 1920 entra en contacte amb les corrents europees properes a l'art déco. L'autor està atent a les novetats estilístiques de l'estranger que li arriben per diferents vies com ara amb la consulta de llibres i catàlegs sobre les arts decoratives o la participació a les exposicions d'arts decoratives de caire internacional.²

El nucli més significatiu on es desenvolupa l'art déco a Catalunya és al voltant dels artistes del Foment de les Arts Decoratives. Santiago Marco fou nomenat president de l'entitat l'any 1921 i una de les seves fites va ser transformar la senzilla associació d'artistes i artesans en una organització que adquirís rellevància internacional, contribuint a obrir la decoració catalana a les noves influències que arribaven d'Europa, principalment de França. Ell fou l'artífex de la participació dels membres del FAD a l'Exposition Internationale des Arts Décoratifs de París de 1925, exposició que significà el punt culminant i a la vegada el punt d'inflexió i decliu de l'art déco al context europeu. A Catalunya, tanmateix, suposà la introducció dels models francesos reflectint les ganes de modernitat que tenien els artistes i de desvincular-se del gust modernista imperant anteriorment.

Santiago Marco genera a partir d'aquests diferents contactes un nou llenguatge que és el que utilitza al *Saló de Te* que presenta

¹ Benet, Rafael: «Arquitectura nova, de laboratori i ciutadana». *Arts i Bells Oficis* (des. 1930).

² Consultant l'índex dels llibres de la biblioteca de Santiago Marco, *Índice de las obras contenidas en las Biblioteca Marco y del Fomento de las Artes Decorativas*. Barcelona: Fomento de las Artes Decorativas, 1951, queda palès l'interès de l'artista per allò que es publicava al context francès relatiu a les arts decoratives i de les corrents en boga. Entre els volums de la seva biblioteca en destaquem la gran quantitat d'informació que tenia sobre el mobiliari francès del moment, especialment dels moblistes Jacques Émile Ruhlmann i de Süe&Mare.

l'any 1923 a l'Exposició Internacional del Moble i Decoració de Barcelona i que mostra també al conjunt que dissenyà a l'Exposition Internationale des Arts Décoratifs de París de 1925. L'any següent traspasa les lliçons apreses a París a l'espai de la joieria Palou i a partir d'aquests projectes anirà consolidant una línia de treball sempre propera a l'art déco.

Com afirmen Manuel Arenas i Pedro Azara³ l'art déco a Catalunya és un art importat i copiat, una moda, un art que aquí acaba seguint els models parisencs de «l'estil 1925» i que el seu punt àlgid es manifesta a l'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929. Els autors diferencien entre dos tipus de manifestacions art déco a Catalunya un de línia suau, on predomina la linealitat i els traçats simples i un de línia dura, amb l'ús de formes més cubistes i de nous materials.

Amb l'estudi detallat de l'interior de la joieria Palou volem deixar palès que l'interiorisme de la botiga correspon a la primera etapa «suau» dins de la trajectòria de Santiago Marco. En treballs posteriors el decorador anirà incorporant altres novetats estilístiques i materials que l'aproparan a la línia més «dura» de l'art déco a Catalunya.

Quan iniciem l'anàlisi dels interiors de la joieria Palou hem d'establir la comparativa amb un altre projecte que realitza al mateix any i amb el mateix programa com és la reforma parcial de l'interior de la joieria Cabot que estava situada a la Plaça Catalunya [1]. La intervenció en aquesta joieria és una continuació del projecte de la joieria que datava de 1905 realitzat per un altre dissenyador. El punt de partida d'aquest encàrrec respecte al de la Joieria Palou és diferent ja que Santiago Marco es troba amb un contenidor definit, on

³ Arenas, Manuel; Azara, Pedro: «L'Art déco a Catalunya». *Exposició Internacional de Barcelona de 1929. Arquitectura i Arts Decoratives, Barcelona: Grans Temes de L'Avenç, 1979, p. 69-80.*

Fig. 1 Interior de la Joieria Cabot (1926).
[Arxiu MAS: clixé 45967 s.C].

Fig. 2 Façana de la Joieria Palou (1926).
[Arxiu MAS: clixé 45977 s. C].

predominen les formes clàssiques d'un llenguatge de final de segle i on l'interior és recarregat i eclèctic. La seva intervenció és continuïsta amb aquest llenguatge i les formes són hereves del disseny precedent. Per contra, al projecte de la joieria Palou no parteix d'un contenidor clàssic, sinó que d'un receptacle lineal, geomètric i buit, que s'ha de vestir de nou. El seu estil pot ser més lliure, decantant-se per formes marcadament déco.

A la joieria Palou el contenidor sembla fet a la mida de l'interior. Observant l'exterior intuïm que s'ha definit al mateix temps el projecte de façana i el projecte interior ja que la coherència entre l'interior i l'exterior és absoluta [2]. Destaquem que la façana de la joieria és un volum geomètric, tres costats d'un hexàgon, que s'ha afegit a l'arquitectura de l'edifici existent establint-se un clar contrast entre els dos elements. La façana original té un caràcter més clàssic com reflexen les línies de carreus col·locats a trencajunt i els finestrals laterals o les obertures molt treballades i de regust eclèctic. Per contra, el volum afegit a posteriori té un caràcter més neutre, amb un acabat arrebossat i pintat que n'accentua els plans llisos i amb uns grans finestrals que reflexen el llenguatge que trobarem a l'interior. El joc amb volums geomètrics és molt característic del llenguatge de Santiago Marco i el repetirà en projectes posteriors com al Pavelló dels Artistes Reunits de l'any 1929.

Al projecte domina una clara simetria i una idea de linealitat que es presenta a la façana i també a l'interior. La linealitat de la façana és evident amb l'ús d'un sòcol de color fosc que crea un basament i amb l'ús de motlures que coronen la part superior. Aquesta té un voladís vidriat que conté una cortina per preservar del sol i a la vegada és un element que ajuda a definir en alçada el

volum de la joieria, mantenint les proporcions del conjunt. A tot el projecte es té clara la idea de voler acotar les dimensions per deixar palès que es tracta d'un espai de pocs metres, que s'ha de tractar amb molta cura, refinament i delicadesa, sensació que es dóna tant a l'interior com a l'exterior.

A l'interior la linealitat es defineix amb diferents línies que agafen gruixos diversos, que a vegades es transformen en una motllura, en un sòcol o en un geometrització del paviment. El sòcol negre serveix per emmarcar les parets i accentua el canvi del pla vertical amb el paviment. Les motllures que ressegueixen el sostre emfatitzen el caràcter geomètric del conjunt i estan tractades amb molta delicadesa, com si fossin brocats que evoquen el món de la joieria.

El programa queda definit a partir del mobiliari i la disposició d'aquest: hi ha una taula ovalada de fusta que és el punt d'atenció als clients, unes cadires disposades als extrems de la planta quadrada i una vitrina metàl·lica i vidriada que contenia les joies i els objectes a exposar [3].

En destaquem el disseny de les cadires de fusta de noguera americana i de vellut, de forma recta i senzilla, amb incrustacions de tatxes que ressegueixen el contorn del seient i respatller i amb un aspa feta amb llistons de fusta prims que té una incrustació de pedra a la zona central. La base de les potes té unes peces de vori, material refinat i luxós molt emprat al mobiliari déco. Observem que el disseny de la cadira és proper a algunes peces del moblista Jacques Émile Ruhlmann.

A la part central del sostre trobem una làmpada suspesa tractada amb molt preciosisme, recordant el llenguatge arabesc i el gust per

Fig. 3 Interior de la Joieria Palou (1926).
[Arxiu MAS: clixé 45974 s. C].

Fig. 4 Interior de la Joieria Palou (1926).
[Arxiu MAS: clixé 45973 s.C].

allò oriental que ja trobem en el disseny de Santiago Marco del *Saló de Te* de 1923. Tant el mobiliari com la làmpada van ser executades per Lluís Bracons sota les directrius del decorador.

El que dóna singularitat a l'espai no és només el mobiliari en sí o els trets que acabem de destacar sinó que la tria i disposició dels materials, la qualitat i refinament d'aquests, i el tractament de l'espai com un projecte global, on es dóna la mateixa importància al disseny dels tots els elements com a l'equip d'industrials que executen els treballs. Hem de recordar que Santiago Marco té la capacitat d'envoltar-se sempre d'un equip d'industrials d'alt nivell i molt qualificats com ara els vidriers, els metal·listes o els marbristes, ja que un dels seus objectius era dignificar les arts, promovent i vetllant per un perfeccionament de les arts decoratives i dels oficis.

A tot el projecte no hi ha cap racó de l'espai sense decoració. Les parets no són del tot llises, tenen un efecte rugós, com si es tractés d'una tela que les ressegueix amb la voluntat de confondre el revestiment amb les cortines de les vidrieres.

De l'estudi dels elements singulars de la botiga en volem destacar la porta metàl·lica vidriada que duu a les dependències privades i que representa un dels elements més indiscutiblement déco de l'espai pels detalls decoratius que conté [4]. Observem una franja amb motius vegetals esquematitzats, recordant una palmera molt geometritzada i una figura femenina d'una mussa amb un collaret a la mà al·ludint al món de la joieria feta amb repussat de coure que s'adapta a la mida del vidre i que va ser executada per Jaume Busquets [5].

El paviment actua com un altre element decoratiu més pel seu dibuix esquemàtic. Contrastant dues tonalitats de color de marbre

Fig. 5 Detall de la porta
vidriada de la Joieria Palou
(1926).
[Arxiu MAS: clixé 45975 s.C].

Santiago Marco dibuixa unes formes d'espiga que parteixen del centre de la planta i s'estenen de manera radial per tot l'espai, contribuint a la idea de no deixar cap element del projecte sense decorar.

El conjunt segueix les característiques estilístiques de l'art déco que podríem resumir en l'ús d'un llenguatge amb predomini de la linealitat, la incorporació d'un decorativisme esquemàtic però abundant i l'ús de materials d'altíssima qualitat. Constatem que al 1926 Santiago Marco ha incorporat els elements definitoris del llenguatge art déco als seus projectes i ja no es tracta d'una incorporació puntual o tímida sinó que el seu llenguatge és sòlid i coherent i està en consonància amb les corrents europees vinculades a l'art déco del moment.

La joieria Palou és el preludi de l'ús del llenguatge déco a la seva trajectòria i el disseny del Pavelló dels Artistes Reunits de l'any 1929, on ell actuarà d'aglutinador de diferents artistes, en serà la gran aportació.